

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรนานาชาติในระบบการศึกษาทางไกล เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรนานาชาติในระบบการศึกษาทางไกล โดยดำเนินการตามระเบียบวิธีการวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดสรุปการวิจัยในประเด็นต่างๆ ได้แก่ วัตถุประสงค์การวิจัย วิธีการวิจัย และผลการวิจัย ดังนี้

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ 5 ข้อ ได้แก่

- 1) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรและที่เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ
- 2) เพื่อศึกษาระบบบริหารและการบริการการศึกษาทางไกลนานาชาติที่เหมาะสม
- 3) เพื่อวิเคราะห์เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนการสอนทางไกลที่เหมาะสมกับหลักสูตร
- 4) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลที่เหมาะสมกับหลักสูตรด้านส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรนานาชาติ
- 5) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและความร่วมมือในการจัดการเรียนสอนนานาชาติระบบทางไกล

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ 1) หลักสูตรของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ จำนวน 4 ประเทศ ได้แก่ ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศไทย 2) ผู้ทรงคุณวุฒิจากมหาวิทยาลัยทั้งในและต่างประเทศที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร 3) นักศึกษา และบัณฑิตหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ของ มสธ. ปีการศึกษา 2560-2562 และ 4) คณาจารย์และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความร่วมมือในการจัดการเรียนสอนนานาชาติระบบทางไกล

1.2.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ 1) หลักสูตรของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ จำนวน 4 ประเทศ ได้แก่ ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศไทย 2) ผู้ทรงคุณวุฒิจากมหาวิทยาลัยทั้งในและต่างประเทศที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร 3) นักศึกษา และบัณฑิตหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ของ มสธ. ปีการศึกษา 2560-2562 และ 4) คณาจารย์และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนนานาชาติระบบทางไกล

1.3 ผลการวิจัย

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในประเด็นต่างๆ โดยสรุปได้ ดังนี้

1.3.1 การจัดการเรียนการสอนด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรและที่เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ

จากการศึกษาการจัดการเรียนการสอนด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรและที่เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ และระบบบริหารและการบริการการศึกษาทางไกลนานาชาติ โดยเป็นการวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศจำนวน 5 แห่ง กับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ราย ได้ผลการวิจัย ดังนี้

1) ลักษณะทั่วไป

จากการศึกษาพบว่า มหาวิทยาลัยที่มีการจัดการเรียนการสอนด้านส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรและที่เกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ มีเพียง 1 แห่งที่เป็นมหาวิทยาลัยเอกชน โดยมหาวิทยาลัยต่างประเทศทั้งหมดเป็นมหาวิทยาลัยในระบบปิด ซึ่งแตกต่างจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชที่เป็นมหาวิทยาลัยในระบบเปิด โดยมหาวิทยาลัยที่ศึกษาได้มีการจัดตั้งขึ้นมากกว่า 30 ปี โดยน้อยที่สุด 32 ปี และมากที่สุด 169 ปี ส่วนใหญ่มหาวิทยาลัยจะมีวิทยาเขต หรือศูนย์บริการการศึกษาในภูมิภาค ทั้งหมดมีการจัดการเรียนการสอนทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ในระบบหน่วยกิต

2) หลักสูตรบัณฑิตศึกษาด้านการเกษตร

จากการศึกษาพบว่า ทุกมหาวิทยาลัยมีหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร และหลักสูตรทางการเกษตร โดยเมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า เป็นหลักสูตรทางการเกษตร ด้านการส่งเสริมการเกษตร (agricultural extension) การศึกษาเกษตร (agricultural education) การพัฒนาชุมชน (community development) วิทยาศาสตร์เกษตร (agricultural science) วิทยาศาสตร์ชีวภาพ (live science) วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมทางเกษตร (agro-environment science) วิทยาศาสตร์ด้านเกษตรอาหาร (food and agricultural science)

การศึกษาภาวะผู้นำทางการเกษตร (agricultural leadership education) และการสื่อสารเกษตร (agricultural communication)

3) รูปแบบการเรียนการสอน

จากการศึกษาพบว่า ทุคมหาวิทยาลัยในต่างประเทศมีการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้าในที่ตั้งของมหาวิทยาลัย ทั้งในที่ตั้งของมหาวิทยาลัยและวิทยาเขต โดยมีหน่วยงานสนับสนุนการเรียนการสอน เช่น ห้องสมุด ศูนย์บริการเฉพาะด้านต่างๆ เช่น บัณฑิตวิทยาลัย (graduate school) ในการเรียนระดับบัณฑิตศึกษาจะมีชั้นเรียนปกติ ยกเว้นในประเทศญี่ปุ่น จะมีวิธีการเรียนที่กำหนดให้นักศึกษานำเสนองานวิจัยหรือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับตนเองในทุกสัปดาห์ ตามหัวข้อหรือประเด็นที่ผู้สอนกำหนดไว้ ในด้านการสอนแบบออนไลน์พบว่าส่วนใหญ่ไม่มีการสอนแบบออนไลน์ทางการเกษตร ยกเว้น มหาวิทยาลัยแห่งรัฐฟลอริดา ที่มีการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ ทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก อย่างไรก็ตามในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อ COVID-19 ที่เกิดขึ้น ทุคมหาวิทยาลัยได้ใช้การเรียนการสอนออนไลน์ควบคู่ไปกับการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้า

4) รายวิชาที่เปิดสอนทางการเกษตร

จากการศึกษาพบว่า ทุคมหาวิทยาลัยมีการเปิดสอนทางการเกษตร ส่งเสริมการเกษตรและที่เกี่ยวข้องตามหลักสูตรที่เปิดสอน โดยมีวิชาที่เปิดสอนทั้งในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก โดยสามารถวิเคราะห์และสรุปเป็นกลุ่มรายวิชาใหญ่ ๆ ได้ 8 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มวิชาเกษตรศาสตร์และสิ่งแวดล้อม กลุ่มวิชาส่งเสริมการเกษตร กลุ่มวิชาศึกษาเกษตร กลุ่มวิชาศึกษาและพัฒนาชุมชนเกษตร กลุ่มวิชาเศรษฐศาสตร์และสหกรณ์เกษตร กลุ่มวิชาวิจัยและสถิติ กลุ่มวิชาสารสนเทศและสื่อสารทางการเกษตร และกลุ่มวิชาปฏิสัมพันธ์และฝึกปฏิบัติ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ราย เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรและที่เกี่ยวข้อง จำนวน 4 ประเด็น ได้แก่ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม ลักษณะการบริหารและบริการของหลักสูตร เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนการสอน และรูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีผลการศึกษา ดังนี้

1) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม

จากข้อคำถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมในหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร หลักสูตรนานาชาติ ควรเป็นรูปแบบใด การศึกษาพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนดังนี้

(1) การสอนบทเรียนที่ดีที่สุด (best lesson) เป็นการสอนแบบ Active class แบบผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน (participation) และการเรียนแบบออนไลน์ (online)

(2) การอภิปราย (discussion) ทำแบบการมีปฏิสัมพันธ์ (interactive) แบบมีประเด็นร่วม (topic) ในการวิพากษ์วิจารณ์ แสดงความเห็นโดยอิสระ ด้วยเหตุผล พร้อมข้อซักถามกับผู้สอนและผู้เรียนในชั้น โดยรูปแบบเช่นนี้จะเป็นประโยชน์ (benefits) ทั้งผู้สอน (lecturer) และผู้เรียน (students)

(3) เป็นการศึกษาที่เป็นการศึกษาแบบทัศนศึกษา (field trips)

(4) การศึกษาแบบยืดหยุ่น (flexible) มากกว่าการที่สถาบันการศึกษา กำหนดไว้

(5) การศึกษาที่มีระบบทรัพยากรเสริมสร้างการเรียนรู้ เช่น Learning Management System ที่สนับสนุนการเรียนการสอน การมีระบบอินเทอร์เน็ตที่ดี และมีเสถียรภาพ (good and stable internet) การมีแบบของเว็บไซต์ของการศึกษาทางไกล (web-based model of distance learning) โดยสามารถสร้างสื่อสิ่งพิมพ์ (printed based) สื่อเสียง (audio based) สื่อโทรทัศน์ (television based) สื่อมัลติมีเดีย (multimedia based) ที่สามารถตอบสนองผลการเรียนรู้ (learning outcomes) ในแต่ละวิชา แต่ละหลักสูตร สภาพพื้นฐานเดิม (background characteristics) ทักษะ ความชำนาญเฉพาะทางของผู้สอนและผู้เกี่ยวข้อง

(6) การใช้ห้องเรียนออนไลน์เพื่อจัดการเรียนการสอนแบบและสร้างการอภิปรายกลุ่มแบบสด (Live online classroom)

(7) การให้ผู้เรียนเรียนด้วยตัวเองจากสื่อที่จัดให้ (วิดีโอ/หนังสือบทเรียน/ ฯลฯ)

(8) การสร้างช่องทางการติดต่อสื่อสารในรูปแบบชุมชนออนไลน์เฉพาะสำหรับกลุ่มผู้สอนและผู้เรียนสำหรับสนทนานอกเวลาเรียนปกติ (Online Community)

(9) การสร้างความพร้อมแก่ผู้เรียนโดยมีเทคโนโลยีที่เหมาะสมและการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต (appropriate technologies and internet access)

(10) การสร้างระบบการจัดการผู้เรียน (Learner Management Systems) มีความสำคัญในการเข้าถึงสื่อการสอน เอกสารการสอน แบบฝึกหัด วิชาเรียน และกิจกรรมประจำวิชา ได้โดยง่ายและรวดเร็ว

1.3.2 ลักษณะการบริหารและบริการของหลักสูตร

จากข้อคำถามเกี่ยวกับการบริหารและบริการที่เหมาะสมในหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนากิจกรรม หลักสูตรนานาชาติ ควรเป็นรูปแบบใด การศึกษาพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและบริการของหลักสูตร ดังนี้

1) ระบบบริหารและบริการขึ้นอยู่กับการพัฒนาในอนาคตของประเทศ (country's future development) เช่น สภาพความยากจน (poor) การพัฒนาของประเทศภายใต้

ภาวการณ์ต่างๆ มีผลต่อหลักสูตร โดยเริ่มตั้งแต่การผลิตที่มีคุณภาพและปริมาณที่เหมาะสม จนถึงเกษตรอุตสาหกรรม (agro-industry) เคมีทางอาหาร (food chemistry) การจัดการเชิงธุรกิจ (business management) การเป็นผู้ประกอบการ (entrepreneurship) การสร้างประสบการณ์เรียนรู้จริง เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมหลังจบการศึกษา

2) การบริการที่เหมาะสม ควรเป็นเว็บไซต์ของการศึกษาทางไกล (web-based model of distance learning) และการสร้าง ระบบการจัดการผู้เรียน (Learner Management Systems) ที่เหมาะสม สำหรับการตอบคำถามของผู้เรียน

3) การกำหนดคุณสมบัติเพื่อคัดกรองผู้สมัครเข้าเรียน โดยเลือกเฉพาะผู้ที่สามารถใช้งานเครื่องมือและโปรแกรมหรือแอปพลิเคชันสื่อสารออนไลน์ที่จำเป็นสำหรับการเรียนการสอนออนไลน์ได้ในระดับหนึ่ง

4) ใช้การบริหารจัดการทั้งวิธีการกำหนดเวลาและไม่กำหนดเวลาการเรียนการสอนตามเวลาที่กำหนด (asynchronous and synchronous delivery methods) โดยพิจารณาถึงความสำเร็จของผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื้อหาของบทเรียน เพื่อให้แน่ใจว่าผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในชั้นเรียนนั้น

5) สร้างความร่วมมือ (MOU) ระหว่างมหาวิทยาลัยต่างๆ เกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร เช่น Degree จะเป็นของมหาวิทยาลัยใด หรือ เป็นลักษณะ Cohort Program และพิจารณาที่เกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาษาอังกฤษ เป็นต้น

1.3.3 เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนการสอน

จากข้อคำถามเกี่ยวกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมในหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนากิจกรรม หลักสูตรนานาชาติ ควรเป็นอย่างไร การศึกษาพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

1) การสร้างตารางเวลาเรียน (course timetable) ที่สามารถส่งข้อความเตือนได้
2) การทำภาพเคลื่อนไหว (animation) พร้อมการบรรยายประกอบการสอน และการทำวิดีโอ (video) จากของจริงประกอบการสอน การทำแบบทดสอบหลังเรียน (brief quiz) โดยทั้งหมดใช้เวลาไม่มากนัก อย่างไรก็ตามในการศึกษาทางการเกษตร การเรียนการสอนแบบออนไลน์ทำได้ดีในกรณีที่เป็นการสอนเชิงทฤษฎี และควรมีการสอนเชิงปฏิบัติด้วย

3) มหาวิทยาลัยมีการสนับสนุนค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้เรียน เป็นค่าอินเทอร์เน็ต และค่าไฟฟ้าแก่ผู้เรียนที่เรียนออนไลน์ ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19

4) การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านเว็บไซต์สำหรับการเรียนการสอน รวมถึงการสร้างระบบสนับสนุนเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เช่น ศูนย์บริการการศึกษา (academic support services) การแนะแนวแนะนำด้านการศึกษา (academic advising) ระบบ

การรับและลงทะเบียน (admissions) บริการงานและอาชีพ (career services) campus ministries, การบริการด้านการเรียน (community service and service learning) การแนะแนว (counseling) การช่วยเหลือด้านการเงิน (financial aid) หลักสูตรแบบหลากหลายวัฒนธรรม (multicultural programs) การปฐมนิเทศ (orientation) กิจกรรมนักศึกษา (student activities) โปรแกรมทบทวน การเรียน (tutoring programs) และระเบียบวินัยสำหรับนักศึกษา (student discipline) เป็นต้น

5) การจัดสรรและจัดส่งสื่อการเรียนอื่น นอกเหนือจากสื่อออนไลน์ เช่น หนังสือ บทเรียน/ตัวอย่างวัสดุสิ่งของประกอบการเรียน/อุปกรณ์ที่จำเป็นในการฝึกปฏิบัติให้แก่ผู้เรียนถึงที่อยู่ ที่ผู้เรียนอาศัยอยู่จริง

6) การสร้างระบบบริการนักศึกษา (student services) ที่สร้างความชำนาญ (skill) และการมีวินัย (discipline) สำหรับผู้เรียนในการเรียนในแต่ละวิชาเรียนให้สำเร็จ รวมถึงการสร้างเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมด้านการเรียนรู้อื่นๆ

7) พัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษา (Educational Technology) การศึกษาผ่านระบบออนไลน์ที่ประเทศไทยเป็นหลัก โดยให้ผู้สอนอยู่ต่างประเทศ และให้มีการมาศึกษาดูงาน วิชา Study Aboard ที่ต่างประเทศได้

8) สนับสนุนในการทำความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย และรายละเอียด ข้อตกลงเฉพาะ เช่น คณะนอสอบภาษาอังกฤษ ค่าลงทะเบียน (Tuition fee) และการสนับสนุนด้านต่างๆ เช่น The Office of International Students and Scholars (ISS) ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์

9) สนับสนุนอาจารย์ผู้สอน ตามวิชาในโครงการความร่วมมือ อาจารย์ผู้ช่วยสอน และสื่ออุปกรณ์การสอน (learning materials)

10) การใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง (virtual reality technology) ในการเรียน การสอนที่จะเห็นภาพเป็นแบบสามมิติ (3D world)

11) การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (artificial Intelligence: AI) ประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในหลักสูตรนานาชาติ

12) การใช้เทคโนโลยีก้อนเมฆ (Cloud computing technology) ช่วยในการสนทนา (Chat) บทเรียนการเขียน (written lesson) บทเรียนเสียง (audio lesson) วิดีโอแบบฝึกหัด (video assignment) ที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา รวมถึงการพัฒนาสังคมออนไลน์ (social media)

1.3.4 รูปแบบการจัดการเรียนรู้

จากข้อคำถามเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมในหลักสูตรส่งเสริมและ พัฒนาการเกษตร หลักสูตรนานาชาติ ควรเป็นอย่างไร การศึกษาพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

- 1) การใช้การเรียนการสอนแบบออนไลน์ โดยมีการใช้หลักสูตรร่วมกัน
- 2) จัดการเรียนรู้แบบโครงการความร่วมมือ เช่น Cohort Program ให้นักศึกษา
ศึกษาผ่านระบบออนไลน์ และมีการมาศึกษาดูงานต่างประเทศ
- 3) บทเรียนที่ใช้ควรเป็นแบบสั้น มีเนื้อหาสาระ และมีความบันเทิง (entertain)
- 4) รูปแบบการศึกษาที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน
- 5) การศึกษาผ่านสื่อที่หลากหลาย เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สื่อสังคมออนไลน์ที่
เผยแพร่คลิปวิดีโอแบบสั้น
- 6) ควรสร้างโอกาสให้นักศึกษามาเรียนรู้หรือฝึกปฏิบัติที่มหาวิทยาลัยด้วย

1.3.2 เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนการสอนทางไกลและรูปแบบการจัดการ เรียนการสอนทางไกลที่เหมาะสมกับหลักสูตรด้านส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมนันทนาการ

จากการศึกษาด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนการสอนทางไกลโดยศึกษาจาก
กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาและบัณฑิตหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมของ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จำนวน 141 คน โดยใช้แบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์ พบว่า ผู้ตอบ
แบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 36.60 ปี กำลังศึกษาระดับปริญญาโท และทั้งหมด
ศึกษาในหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนากิจกรรม

เมื่อสอบถามถึงความสำคัญของการติดต่อสื่อสารและสื่อที่ใช้ในการศึกษาในระบบ
ทางไกล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดให้ความสำคัญกับการติดต่อสื่อสารและสื่อที่ใช้ใน
การศึกษาในระบบทางไกลในระดับมากถึงมากที่สุด เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าให้ความสำคัญ
มากที่สุด 10 ประเด็นจาก 20 ประเด็น ได้แก่ 1) ระบบอินเทอร์เน็ต เคลื่อนที่/มือถือ 2) เครื่อง
คอมพิวเตอร์ Notebook 3) สื่อ Line application 4) ระบบอินเทอร์เน็ตบ้าน/ที่พัก 5) ออนไลน์ผ่าน
ระบบ ระบบ MS Team 6) ระบบอินเทอร์เน็ตหน่วยงาน 7) โทรศัพท์อัจฉริยะ 8) เครื่องคอมพิวเตอร์
Desktop 9) ออนไลน์ผ่านระบบ Google ZOOM และ 10) สื่อ YouTube ตามลำดับ

และเมื่อสอบถามถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนากิจกรรม
หลักสูตรนันทนาการ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญในประเด็นความเป็นประโยชน์ในระดับมาก
ที่สุด และเมื่อถามถึงความต้องการเข้าร่วม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ต้องการเข้าร่วมในระดับมาก

โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนากิจกรรม
หลักสูตรนันทนาการทั้งสิ้น 93 รายจาก 141 ราย คิดเป็น ร้อยละ 65.95 โดยสามารถจำแนก
ตามกลุ่ม ได้แก่ ด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้ (ร้อยละ 55.9) การบริหารและบริการของหลักสูตร
(ร้อยละ 26.9) ด้านการจัดการเรียนการสอน (ร้อยละ 21.5) การให้ความสำคัญผู้เรียน (ร้อยละ 11.8)
และเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนการสอน (ร้อยละ 8.6) ตามลำดับ

1.3.3 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลที่เหมาะสมกับหลักสูตรด้านส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรนานาชาติ

ในการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) และสถิติการหาความสัมพันธ์ (Correlation analysis)

จากการวิเคราะห์ปัจจัยโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดและจัดกลุ่มตัวแปรใหม่ที่มีความสัมพันธ์กัน สามารถกำหนดสรุปผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นองค์ประกอบใหม่ที่เกี่ยวกับหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร หลักสูตรนานาชาติ ในรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกล จำนวน 5 ด้าน จำนวน 11 องค์ประกอบ/ปัจจัย ดังนี้

1) ด้านการติดต่อสื่อสารและสื่อ

องค์ประกอบด้านการติดต่อสื่อสารและสื่อ ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ อุปกรณ์การเรียนหลัก อุปกรณ์การเรียนเสริม สื่อบริการการเรียน และสื่อปฏิสัมพันธ์ออนไลน์

2) ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกล

องค์ประกอบด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกล ประกอบด้วย 3 ปัจจัย ได้แก่ การเรียนด้วยตนเองแบบอิสระ การเรียนแบบเครือข่าย และการเรียนแบบผสม

3) ด้านการบริหารและการบริการของหลักสูตร

องค์ประกอบด้านการบริหารและการบริการของหลักสูตร ประกอบด้วย 1 ปัจจัย ได้แก่ การบริหารและการบริการ

4) ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนการสอน

องค์ประกอบด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วย 1 ปัจจัย ได้แก่ เทคโนโลยีและนวัตกรรม

5) ด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน

องค์ประกอบด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ประกอบด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่ การเรียนออนไลน์และกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ และการเรียนจากสื่อสิ่งพิมพ์

ภาพที่ 5.1 องค์ประกอบใหม่ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนากิจกรรม หลักสูตรนานาชาติ

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ จำนวน 2 ข้อ ได้แก่ 1) ปัจจัยองค์ประกอบการพัฒนาหลักสูตร มีความสัมพันธ์กับความเป็นประโยชน์ของหลักสูตร และ 2) ปัจจัยองค์ประกอบการพัฒนาหลักสูตร มีความสัมพันธ์กับความต้องการเข้าร่วมหลักสูตรของนักศึกษา โดยใช้สถิติการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ จับคู่ตัวแปรในแต่ละชุด

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรตามองค์ประกอบใหม่กับความเหมาะสมของหลักสูตร สามารถอธิบายผลการวิจัยได้ 2 ปัจจัย ได้ดังนี้

1) ด้านความเป็นประโยชน์

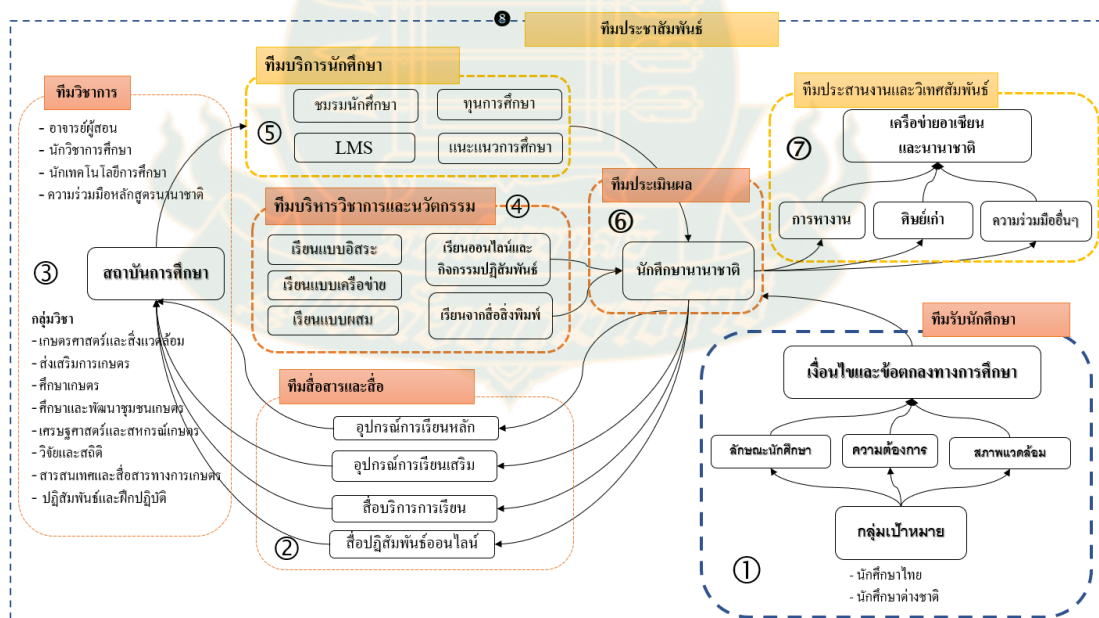
ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ความสำคัญโดยรวมในระดับมากที่สุด โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรตามองค์ประกอบใหม่ที่มีความสัมพันธ์กับความเป็นประโยชน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจำนวน 9 ปัจจัยจาก 11 ปัจจัย โดยแบ่งเป็นมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญยิ่ง จำนวน 4 ปัจจัย ได้แก่ การบริหารและการบริการ เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนการสอน การเรียนออนไลน์และกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ และการเรียนจากสื่อสิ่งพิมพ์ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ จำนวน 5 ปัจจัย ได้แก่ อุปกรณ์การเรียนเสริม สื่อบริการการเรียน อุปกรณ์การเรียนหลัก สื่อปฏิสัมพันธ์ออนไลน์ การเรียนด้วยตนเองแบบอิสระ การเรียนแบบเครือข่าย การเรียนแบบผสม โดยปัจจัยทุกตัวมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก แต่มีระดับความสัมพันธ์ในระดับน้อย

2) ด้านความต้องการเข้าร่วมศึกษา

ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ความสำคัญในระดับมาก โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลักสูตรตามองค์ประกอบใหม่ที่มีความสัมพันธ์กับความเป็นประโยชน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจำนวน 3 ปัจจัยจาก 11 ปัจจัย โดยแบ่งเป็นมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญยิ่ง จำนวน 1 ปัจจัย ได้แก่ เรียนจากสื่อสิ่งพิมพ์ และมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ จำนวน 2 ปัจจัย ได้แก่ สื่อปฏิสัมพันธ์ออนไลน์ และการเรียนด้วยตนเองแบบอิสระ โดยปัจจัยทุกตัวมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก แต่มีระดับความสัมพันธ์ในระดับน้อย

1.3.4 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรและความร่วมมือในจัดการเรียนการสอนนานาชาติระบบทางไกล

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรนานาชาติ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรนานาชาติ แล้ว สามารถสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและความร่วมมือในจัดการเรียนการสอนนานาชาติระบบทางไกล ได้ 8 องค์ประกอบใหญ่ๆที่กำหนดเป็นทีม ได้แก่ 1) ทีมรับนักศึกษา 2) ทีมสื่อสารและสื่อ 3) ทีมวิชาการ 4) ทีมบริหารวิชาการและนวัตกรรม 5) ทีมบริการนักศึกษา 6) ทีมประเมินผล 7) ทีมประสานงานและวิเทศสัมพันธ์ และ 8) ทีมประชาสัมพันธ์ โดยสรุปเป็นโมเดลได้ดังภาพที่ 5.2

ภาพที่ 5.2 โมเดลแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและความร่วมมือในจัดการเรียนการสอนนานาชาติระบบทางไกล

2. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องแนวทางพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรนานาชาติในระบบการศึกษาทางไกล เพื่อศึกษาปัจจัยและแนวทางที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรนานาชาติในระบบการศึกษาทางไกล ซึ่งผลการวิจัยสามารถอภิปรายในประเด็นสำคัญ ดังนี้

2.1 ด้านการจัดการเรียนการสอนในต่างประเทศ ระบบบริหาร และการบริการการศึกษาทางไกลนานาชาติที่เหมาะสม

จากผลการศึกษาพบว่ามหาวิทยาลัยในต่างประเทศที่ทำการศึกษาส่วนใหญ่เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่มีการเปิดการเรียนการสอนหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับทางการเกษตรมากกว่า 30 ปี ซึ่งสอดคล้องกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชที่เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐและเปิดหลักสูตรการเรียนการสอนในหลักสูตรส่งเสริมการเกษตรมาตั้งแต่ปี 2525 แตกต่างกันที่มหาวิทยาลัยในต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นมหาวิทยาลัยในระบบปิดที่มีการเรียนการสอนหลักในรูปแบบการมีชั้นเรียนปกติ (traditional university) มีระบบการคัดเลือกนักศึกษาเข้าศึกษาในหลักสูตร ในขณะที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นมหาวิทยาลัยเปิด (open university) ที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาสามารถเข้าเรียนได้โดยไม่มี การสอบคัดเลือกและใช้ระบบการเรียนทางไกล (distance learning) เป็นรูปแบบการเรียนการสอน โดยใช้สื่อผสมเป็นสื่อหลักในการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษา โดยมหาวิทยาลัยในต่างประเทศทั้งหมดมีการเปิดการเรียนการสอนทั้งหลักสูตรระดับปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอกซึ่งสอดคล้องกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชที่เปิดการเรียนการสอนทั้ง 3 ระดับ เช่นกัน ซึ่งเป็นผลดีในการพัฒนาคุณภาพของบัณฑิตของมหาวิทยาลัยที่มีความต่อเนื่องสอดคล้องกัน โดยเริ่มตั้งแต่ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก รวมถึงการสร้างบัณฑิต และผู้เรียนที่ต่อเนื่องในระดับปริญญาที่สูงขึ้น

จากการศึกษาในประเด็นหลักสูตรที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ พบว่าทุกมหาวิทยาลัยมีหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร และหลักสูตรทางการเกษตร ซึ่งตรงกับหลักสูตรทางการเกษตรและส่งเสริมการเกษตรของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และเมื่อพิจารณาถึงรายวิชาที่มหาวิทยาลัยในต่างประเทศเปิดสอนพบว่าส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกับชุดวิชาที่หลักสูตรส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเปิดการเรียนการสอน โดยแตกต่างกันตรงที่มหาวิทยาลัยในต่างประเทศจะเปิดสอนเป็นรายวิชาที่มีจำนวนหน่วยกิตที่แตกต่างกันไป ตั้งแต่ 0.5 ถึง 3 หน่วยกิต ในขณะที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเปิดสอนเป็นชุดวิชา ที่มีจำนวนหน่วยกิต 6 หน่วยกิต ดังนั้นในการพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมการเกษตร ผู้พัฒนาหลักสูตรนานาชาติจำเป็นต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับรายวิชาที่เปิดสอนในต่างประเทศ โดยระบุว่าในชุดวิชาที่มี 6 หน่วยกิตนั้น สามารถจำแนกย่อยเป็นรายละเอียดแต่ละหน่วยกิตอย่างไรและมี

น้ำหนักในการเรียนการสอนในชุดวิชานั้นในระดับใด จากการศึกษาพบว่ารายวิชาที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยต่างประเทศนั้น จำแนกได้เป็น 8 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มวิชาเกษตรศาสตร์และสิ่งแวดล้อม กลุ่มวิชาส่งเสริมการเกษตร กลุ่มวิชาศึกษาเกษตร กลุ่มวิชาศึกษาและพัฒนาชุมชนเกษตร กลุ่มวิชาเศรษฐศาสตร์และสหกรณ์เกษตร กลุ่มวิชาวิจัยและสถิติ กลุ่มวิชาสารสนเทศและสื่อสารทางการเกษตร และกลุ่มวิชาปฏิสัมพันธ์และฝึกปฏิบัติ ซึ่งส่วนใหญ่สอดคล้องกับหน่วยการสอนและชุดวิชาที่สอนในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช แตกต่างกันว่าที่กลุ่มวิชาปฏิสัมพันธ์และฝึกปฏิบัติที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชกำหนดเป็นรูปแบบที่แตกต่างออกไปเป็นรูปแบบของการสัมมนาเข้ม ซึ่งในการพัฒนาหลักสูตรนานาชาตินี้ ผู้พัฒนาควรพิจารณาถึงกลุ่มวิชาปฏิสัมพันธ์และฝึกปฏิบัติเพื่อให้ให้นักศึกษาได้เข้าใจลึกซึ้งในหลักวิชาการ รูปแบบและวิธีการส่งเสริมการเกษตรในหลากหลายลักษณะ หลากหลายวิธีการ หลากหลายรูปแบบ และศึกษาถึงการส่งเสริมการเกษตรในประเทศต่างๆ

2.2 ด้านระบบบริหารและการบริการการศึกษาทางไกลนานาชาติ

จากผลการศึกษาพบว่า มหาวิทยาลัยในต่างประเทศจะมีการบริหารหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น (flexible) เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นการสอนแบบมีชั้นเรียนและเป็นการสอนแบบเผชิญหน้า ผู้สอนจึงนำเสนอ บทเรียนที่ดีที่สุด (best lesson) ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละคน และเป็นการสอนแบบ Active class ที่มีการฝึกฝนหรือมีการทดสอบ รวมทั้งเป็นการเรียนแบบให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน (participation) ตลอดการเรียนการสอนในแต่ละครั้งซึ่งการบริหารจัดการในรายชุดวิชาจะอยู่ที่ผู้สอนเป็นหลัก ซึ่งแตกต่างกับระบบบริหารของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชที่บริหารในรูปแบบของคณะกรรมการบริหารชุดวิชา โดยมุ่งเน้นให้นักศึกษาเรียนด้วยตนเองผ่านสื่อการสอนในรูปแบบต่างๆ มีเพียงแต่การสัมมนาเข้มในแต่ละชุดวิชาที่ให้นักศึกษาได้มาพบกันและพบกับอาจารย์ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นหลักๆ ของชุดวิชานั้น รวมถึงการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านการศึกษา เช่น การใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง การใช้ปัญญาประดิษฐ์ การใช้เทคโนโลยีก้อนเมฆ เป็นต้น

ในด้านการบริการการศึกษา พบว่า มหาวิทยาลัยในต่างประเทศมีรูปแบบการบริการการศึกษาที่ให้บริการแก่นักศึกษาในหลายรูปแบบ เช่น บริการห้องสมุด บริการแนะแนวการศึกษา การแนะนำด้านการเรียนแก่นักศึกษา ศูนย์บริการการศึกษา การแนะแนวแนะนำด้านการศึกษาระบบการรับและลงทะเบียน บริการงานและอาชีพ การบริการด้านการเรียน การช่วยเหลือด้านการเงิน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับบริการที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชจัดบริการให้แก่นักศึกษา เพียงแต่มีความแตกต่างกันในระบบการให้บริการที่มหาวิทยาลัยในต่างประเทศจะมีสำนักงานที่เปิดให้บริการแก่นักศึกษา ณ ที่ทำการ (onsite) ในขณะที่ระบบบริการของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชมุ่งเน้นการให้บริการผ่านสื่อในช่องทางต่างๆ มากกว่าการให้บริการ ณ ที่ทำการของมหาวิทยาลัย ดังนั้นในการพัฒนาหลักสูตรนานาชาติ ผู้พัฒนาต้องให้ความสำคัญในระบบบริการแก่นักศึกษาที่เป็น

นักศึกษาต่างชาติ และนักศึกษาไทยในหลักสูตร โดยการพัฒนากระบวนการให้บริการผ่านช่องทางต่างๆ ที่มีความรวดเร็ว ทันสมัย ปรับปรุงข้อมูลข่าวสารให้ถูกต้องครบถ้วน เป็นรูปแบบที่ง่ายต่อการเข้าถึง และสะดวกต่อการใช้บริการจากนักศึกษาที่มีความแตกต่างกันในลักษณะต่างๆ

2.3 ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนการสอนทางไกล

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดให้ความสำคัญกับการติดต่อสื่อสารและสื่อที่ใช้ในการศึกษาในระบบทางไกลในระดับมากถึงมากที่สุด เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าให้ความสำคัญมากที่สุด 10 ประเด็นจาก 20 ประเด็น ได้แก่ 1) ระบบอินเทอร์เน็ตเคลื่อนที่/มือถือ 2) เครื่องคอมพิวเตอร์ Notebook 3) สื่อ Line application 4) ระบบอินเทอร์เน็ตบ้าน/ที่พัก 5) ออนไลน์ผ่านระบบ ระบบ MS Team 6) ระบบอินเทอร์เน็ตหน่วยงาน 7) โทรศัพท์อัจฉริยะ 8) เครื่องคอมพิวเตอร์ Desktop 9) ออนไลน์ผ่านระบบ Google ZOOM และ 10) สื่อ YouTube ตามลำดับ ซึ่งจากการที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชได้ใช้รูปแบบการเรียนการสอนทางไกลและมีการสัมมนาผ่านระบบออนไลน์เป็นหลัก ดังนั้นผู้เรียนและบัณฑิตในหลักสูตรบัณฑิตศึกษา จึงให้ความสำคัญ ต่ออุปกรณ์ที่ใช้ในการสื่อสารกับอาจารย์ผู้สอน และการเข้าถึงสื่อออนไลน์รูปแบบต่างๆ รวมถึงการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ประเภท แอปพลิเคชันไลน์ ที่สะดวกในการสร้างปฏิสัมพันธ์ สื่อสารกันภายในกลุ่มการเรียนรู้ ดังนั้นในการพัฒนาหลักสูตรนานาชาติ ผู้พัฒนาจำเป็นต้องสร้างสรรค์นวัตกรรมที่เหมาะสมกับนักศึกษาต่างประเทศ ในการศึกษาเข้าถึงสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพต่อไป

2.4 ด้านการพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรนานาชาติในระบบการศึกษาทางไกล

จากผลการศึกษาในภาพรวมพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลที่เหมาะสมกับหลักสูตรด้านส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรนานาชาติ ที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบและการหาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเป็นประโยชน์ของหลักสูตร และความต้องการเข้าร่วมศึกษาในหลักสูตร สรุปได้เป็น **รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบทางไกล** ใน 3 รูปแบบ ได้แก่ การเรียนด้วยตนเองแบบอิสระ การเรียนแบบเครือข่าย และการเรียนแบบผสม เป็น **วิธีการจัดการเรียนรู้** ในรูปแบบเรียนออนไลน์และมีปฏิสัมพันธ์ และการเรียนจากสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับ สุมาลี สังข์ศรี (2549) นิคม ทาแดง และชนิดา พิทักษ์สุฤษดี (2534) ที่ได้อธิบายถึงการจัดการศึกษาทางไกลในรูปแบบต่างๆ

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาหลักสูตรและความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนนานาชาติระบบทางไกล สรุปเป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนนานาชาติระบบทางไกล ได้ 8 องค์ประกอบใหญ่ๆที่กำหนดเป็นทีม ได้แก่ 1) ทีมรับนักศึกษา 2) ทีมสื่อสารและสื่อ 3) ทีมวิชาการ 4) ทีมบริหารวิชาการและนวัตกรรม

5) ทีมบริการนักศึกษา 6) ทีมประเมินผล 7) ทีมประสานงานและวิเทศสัมพันธ์ และ 8) ทีมประชาสัมพันธ์ ซึ่งใกล้เคียงกับชลธารณ์ สุวรรณสัมฤทธิ์ และ สุรัชดา สุบรรณ ณ อยุธยา (2563) ที่ศึกษาเรื่องรูปแบบการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ระบบเปิดของอุดมศึกษาไทย ที่เสนอว่า รูปแบบการจัดการศึกษาออนไลน์ระบบเปิดของต่างประเทศมี 7 องค์ประกอบหลัก คือ ด้านการบริหารจัดการด้านระบบและการให้บริการ ด้านการสอน ด้านการวางแผนและการออกแบบ ด้านการนำไปใช้งาน ด้านประเมินผลการเรียนรู้ ด้านการประเมินหลักสูตร และด้านการบริหารจัดการ

3. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรนานาชาติในระบบการศึกษาทางไกล ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะใน 2 ประเด็น ได้แก่ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 จากการวิจัยพบว่ามหาวิทยาลัยในต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ ที่มีระบบการศึกษาที่เป็นขั้นเรียน ดังนั้นในการพัฒนาหลักสูตรนานาชาติทางส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร จึงสมควรสร้างความร่วมมือด้านการเรียนการสอนที่เป็นระบบออนไลน์ หรือการให้นักศึกษาเรียนในชั้นเรียนต่างประเทศในระยะสั้นๆ เช่น ภาคฤดูร้อน เป็นต้น

3.1.2 จากการศึกษาพบว่า การสร้างความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยมีความสำคัญ ดังนั้นจึงสมควรนำผลที่ได้จากการวิจัยไปเป็นข้อมูลในการทำข้อตกลงหรือบันทึกความเข้าใจ (MOU) ระหว่างสถาบันการศึกษาโดยมีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเป็นแม่ข่าย

3.1.3 จากการศึกษาพบว่าในองค์ประกอบของหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรนานาชาติ จะมีองค์ประกอบที่สำคัญ จำนวน 5 องค์ประกอบ ซึ่งจะมุ่งเน้นไปในการศึกษาแบบทางไกล โดยเฉพาะให้ความสำคัญกับการติดต่อสื่อสารและสื่อที่ใช้ในการศึกษาทางไกล ดังนั้นมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จึงควรเตรียมระบบบริหารและการบริการทางการศึกษาที่เตรียมพร้อมถึงอุปกรณ์และซอฟต์แวร์ด้านการสื่อสาร การสร้างสื่อ ความเสถียรของระบบอินเทอร์เน็ต และสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาทางไกลเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนในระบบทางไกล

3.1.4 จากการศึกษาพบว่า รายวิชาทางส่งเสริมการเกษตรและที่เกี่ยวข้องมีจำนวน 8 กลุ่มวิชา ดังนั้นจึงสมควรนำไปเป็นแนวทางในการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรด้านการเรียนการสอนทางส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรต่อไป

3.1.5 จากการศึกษาพบว่า โมเดลแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนนานาชาติระบบทางไกล มีองค์ประกอบจำนวน 8 องค์ประกอบใหญ่ๆ ที่มี

ประสานและเชื่อมโยงกัน ดังนั้นจึงสมควรมีการจัดตั้งทีมงานในการบริหาร ให้การศึกษา และบริการทางวิชาการ ทั้ง 8 ทีม เพื่อให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปโดยสมฤทธิ์ผล

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรนานาชาติในระบบการศึกษาทางไกล นี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามงบประมาณที่ได้รับ และดำเนินการภายใต้สถานการณ์ที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ดังนั้นเพื่อให้เกิดความรู้ที่ต่อยอดจากงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

3.2.1 ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับผู้เรียนที่เป็นคนไทยและพักอาศัยในประเทศไทย ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาสภาพทั่วไปและความต้องการการศึกษาของนักศึกษานานาชาติในการเรียนระดับบัณฑิตศึกษาทางส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

3.2.2 ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเป็นเชิงสำรวจมีลักษณะที่เป็นประเด็นในภาพรวม ดังนั้นจึงเห็นสมควรดำเนินการศึกษาความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยในการจัดการเรียนการสอนร่วมกันในรูปแบบเครือข่ายการศึกษา

3.2.3 ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดในการพัฒนาเชิงหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร โดยประเด็นที่สมควรศึกษาเพิ่มเติมคือในเชิงการตลาด การประชาสัมพันธ์ และการศึกษาเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายในระบบการเรียนการสอนทางส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรในหลักสูตรนานาชาติแบบเครือข่าย

